

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Хоркавий Сергій Васильович,

аспірант кафедри конституційного та адміністративного права
Державного університету інфраструктури та технологій

У статті наголошується, що побудова європейської моделі організації та діяльності Національної поліції є важливим напрямком діяльності держави та актуальним аспектом забезпечення цілісності усієї правоохоронної системи в сучасних умовах європейської міждержавної інтеграції та імплементації до українського законодавства європейських правових стандартів юридичного змісту.

Проаналізовано сучасні загальноєвропейські стандарти організації роботи поліції. Аналіз показує, що нормативно-правові акти які визначають ключові стандарти діяльності поліції доцільно згрупувати у три групи. До першої групи, слід віднести нормативно правові акти які визначають вимоги до кандидатів та організацію проходження служби поліцейських (етичні вимоги до поліцейських, його права та обов'язки, умови проходження служби в поліції тощо). До другої групи – акти які визначають стандарти роботи поліції (захист прав людини і основних свобод, заборону катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання, дотримання принципи поведінки з в'язнями тощо). До третьої групи входять звіди науково-методологічного характеру, ініційовані органами Європейського Союзу. Показані функції та повноваження поліції у відповідності до європейських правових стандартів.

Автор приділяє увагу окремим працям і документам які зосереджені на демократичній поліції. Наголошується, що теорія та практика спирається на три важливі складові демократичної поліції: законність, професіоналізм і підконтрольність. Показується єдність демократичної поліції й демократичного суспільства. Вказуються на можливість ризиків демократичної поліції.

У контексті сучасних умов, під демократичною поліцією у демократичній державі пропонується розуміти структуру яка у своїй діяльності втілює демократичні принципи напрацьовані досвідом демократичних країн з метою захисту прав громадян і незахищених верств населення, має прозору управлінську структуру і прихильна принципам належного урядування.

З урахуванням положень статті 1 Конституції України зроблені пропозиції до Закону України «Про Національну поліцію».

Ключові слова: поліція, демократична поліція, європейські стандарти, євроінтеграція, правоохоронні органи, реформа поліції, стандарти організації роботи поліції.

Khorkavii Serhii. European standards of police activity: experience for Ukraine

The article emphasizes that the construction of a European model of the organization and activity of the National Police is an important direction of the state's activity and a relevant aspect of ensuring the integrity of the entire law enforcement system in modern conditions of European interstate integration and implementation of European legal standards of legal content into Ukrainian legislation.

Modern all-European standards of organization of police work are analyzed. The analysis shows that the normative legal acts defining the key standards of police activity should be grouped into three groups. The first group should include normative legal acts that determine the requirements for candidates and the organization of police service (ethical requirements for police officers, their rights and obligations, conditions of police service, etc.). The second group includes acts that determine the standards of police work (protection of human rights

and fundamental freedoms, prohibition of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment and punishment, compliance with the principles of treatment of prisoners, etc.). The third group includes summaries of a scientific and methodological nature, initiated by the bodies of the European Union. The functions and powers of the police are shown in accordance with European legal standards.

The author pays attention to individual works and documents that focus on democratic police. It is emphasized that the theory and practice is based on three important components of democratic police: legality, professionalism and controllability. The unity of democratic police and democratic society is shown. The possible risks of democratic police are pointed out.

In the context of modern conditions, a democratic police in a democratic state is proposed to be understood as a structure that in its activities embodies democratic principles developed by the experience of democratic countries in order to protect the rights of citizens and vulnerable sections of the population, has a transparent management structure and adheres to the principles of good governance.

Taking into account the provisions of article 1 of the Constitution of Ukraine, proposals were made to the Law of Ukraine «On the National Police».

Key words: police, democratic police, European standards, European integration, law enforcement agencies, police reform, standards of police work organization.

Постановка проблеми. Україна поступово виконує свої євроінтеграційні завдання: імплементує Угоду про асоціацію з ЄС та наближає українське законодавство до актуального права ЄС, продовжує секторальну інтеграцію, розширює свою участь у європейських програмах та ініціативах. Реформування всієї системи правоохоронних органів, у тому числі й поліції, потребує поєднання вітчизняної та міжнародної науки, а також відповідного досвіду реформування поліції. Крім того подальший розвиток національної поліції також неможливий без залучення досвіду реформування поліцейських інститутів інших країн. Не дивлячись на спроби постійного реформування (9 спроб станом на 2015 рік) [1, с. 5], згодом реформування правоохоронної системи у рамках Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [2], і нині за словами міністра МВС продовжується і є не завершеною [3]. Враховуючи європейський досвід, Україна реформує свої правоохоронні інституції. Ратифікація документів міжнародної спільноти та їх імплементація у правозастосовну практику є першочерговим завданням для України. Нині це є головним національним пріоритетом.

Стан опрацювання проблематики. Окремі питання впровадження європейських стандартів та компаративне дослідження з цієї проблематики проведені О. С. Проневич, І. М. Чуб, В. А. Орловим, К. Г. Городенською, І. В. Зозулею, Х. В. Солнцевою, І. Е. Щеглаковим, В. В. Майоровим та ін. Незважаючи на важ-

ливість і актуальність вивчення досвіду зарубіжних країн, що містяться у працях цих, та багатьох інших вчених, сучасні реалії реформування органів поліції потребують переосмислення саме сучасного законодавства ЄС в сфері поліцейської діяльності та можливостей його впровадження для Національної поліції України.

Мета статті. Метою цієї статті є комплексний аналіз сучасних загальноєвропейських стандартів організації роботи поліції; визначення можливості імплементації відповідних доктринальних і правових положень, сформульованих органами Європейського Союзу, а також з'ясування того, як вони можуть бути реалізовані в національній практиці.

Виклад основного матеріалу. Основні європейські стандарти діяльності поліції закріплені в Резолюції № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію», Рекомендації Rec (2001) 10 Комітету Міністрів держав-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» від 19.09.2000, а також у відповідних документах ООН – Резолюції 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку» від 17.12.1979, Основних принципах застосування сили та вогнепальної зброї посадовими особами з підтримання правопорядку, прийняті восьмим Конгресом ООН 07.09.1990 та ін.

Розглянемо основні. Так Кодекс поведінки службовців органів правопорядку,

затверджений резолюцією № 34/169 від 17 грудня 1979 року містить поняття «службовці органів правопорядку», що включає в себе всіх офіцерів правопорядку, призначених або обраних, які мають поліцейські повноваження, особливо повноваження на затримання або взяття під варту. Серед іншого Кодекс визначає, що : службовці органів правопорядку повинні завжди виконувати обов'язки, покладені на них законом, служачи суспільству та захищаючи всіх людей від протиправних діянь, відповідно до високого рівня відповідальності, якої вимагає їх професія (ст. 1); при виконанні своїх обов'язків службовці органів правопорядку повинні поважати і захищати людську гідність, підтримувати та захищати права людини стосовно всіх осіб (ст. 2); службовці органів правопорядку можуть застосовувати силу тільки у разі суворой необхідності і в обсязі, необхідному для виконання їх обов'язків (ст. 3); відомості конфіденційного характеру, якими володіють службовці органів правопорядку, повинні зберігатися в таємниці, за винятком випадків, коли виконання обов'язків або вимоги правосуддя суворо вимагають іншого (ст. 4); жоден службовець органів правопорядку не повинен чинити, підбурювати або терпимо ставитися до будь-якої форми катування або іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження або покарання, а також жоден службовець органів правопорядку не повинен посилатися на розпорядження керівництва чи такі виняткові обставини, як військовий стан чи загроза війни, загроза національній безпеці, внутрішня політична нестабільність чи будь-яке інше надзвичайне становище для виправдання катувань або іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність поводження чи покарання (ст. 5); службовці органів правопорядку повинні забезпечувати цілковитий захист здоров'я затриманих ними осіб і, зокрема, повинні вживати негайних заходів, щоб забезпечити надання медичної допомоги у разі необхідності (ст. 6); службовці органів правопорядку не повинні вчиняти жодних корупційних дій (ст. 7); службовці органів правопорядку повинні поважати право і Кодекс. Вони також

повинні докладати всі свої зусилля, щоб запобігати і всіляко перешкоджати всім їх порушенням. Службовці органів правопорядку, які мають підстави вважати, що сталося або може статися порушення Кодексу, повинні повідомити про це своє керівництво, і, в разі потреби, інші відповідні органи або органи, наділені повноваженнями з контролю або вжиття заходів правового захисту (ст. 8) [4, с. 8-11].

Рекомендація Rec(2001)10 Комітету міністрів державам-членам щодо Європейського кодексу поліцейської етики застосовується до традиційних публічних сил поліції або поліцейських служб, або інших владно уповноважених та/або контрольованих органів з основними завданнями забезпечення правопорядку в громадянському суспільстві, і уповноважених державою застосовувати силу та/або спеціальні повноваження для цих цілей. Основними цілями поліції в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права, є: підтримка публічного спокою, забезпечення правопорядку в суспільстві; захист і дотримання основоположних прав і свобод людини, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції з прав людини; запобігання та протидія злочинності; виявлення злочинів; надання допомоги і послуг громадянам [5, с. 6].

Наступним документом є Декларація про поліцію. Вона була прийнята 8 травня 1979 року Парламентською Асамблеєю Ради Європи. З того часу вона широко публікувалася. Хоча вона не має юридичної чинності, поліцейські в багатьох країнах поклали її в основу своїх професійних стандартів [6]. Частина А і Б декларації стосуються всіх співробітників та організацій, включаючи такі органи, як секретні служби, військова поліція, збройні сили або воєнізовані загони, які виконують функції поліції, що зобов'язані охороняти закон, розслідувати злочини і підтримувати громадський порядок і державну безпеку). Зокрема у частині Б яка визначає статус поліції йдеться мова про те, що : 1) поліцейські органи – це державні органи, створені за законом, що відповідають за дотримання закону; 2) будь-який громадянин може стати співробітником поліції, якщо він відповідає певним вимогам; 3) поліцейський проходить

ретельну загальну підготовку, професійну підготовку і підготовку на робочому місці, а також необхідні інструкції щодо соціальних проблем, демократичних свобод, прав людини й особливо Європейської Конвенції по правам людини; 4) професійні, психологічні і матеріальні умови, у яких поліцейський повинен виконувати свій обов'язок, такі, що вони захищають його чесність, неупередженість і гідність; 5) поліцейський має право на справедливу платню з урахуванням особливих факторів, наприклад, більший ризик і відповідальність, і менш регулярні години роботи; 6) поліцейський має можливість організувати професійні організації, вступати в них і відігравати в них активну роль; 7) професійна організація поліції, якщо вона є представницькою, має право брати участь у переговорах про професійний статус поліцейських; давати консультації про управління поліцейськими структурами; вести юридичні справи від імені групи поліцейських або одного поліцейського; 8) членство у професійній поліцейській організації й активна участь у ній не приносять поліцейському шкоди; 9) у випадку дисциплінарного або кримінального розслідування проти нього поліцейський має право на розмову і захист адвоката. Рішення приймається в розумний період часу. Він також має право на допомогу професійної організації, в якій він перебуває; 10) поліцейський, проти якого були прийняті дисциплінарні заходи або карні санкції, має право апеляції до незалежного і безстороннього органу або суду; 11) перед будь-яким судом або трибуналом поліцейський має такі ж права, що й інші громадяни [6].

Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку (прийняті восьмим Конгресом ООН з попередження злочинності та поведження з порушниками, Гавана, Куба, 27 серпня – 7 вересня 1990 року) визначають, що службовці органів правопорядку не повинні застосовувати вогнепальну зброю проти людей, за винятком самозахисту або захисту інших осіб від неминучої загрози смерті або серйозного травмування, для запобігання вчиненню особливо серйозного злочину, пов'язаного з серйозною загрозою життю,

для арешту особи, яка становить таку загрозу та чинить опір їх наказам, або для запобігання їй втечі, і тільки тоді, коли менш рішучі заходи недостатні для досягнення цих цілей. За будь-яких обставин умисне застосування сили, що має смертельний наслідок, допустиме лише тоді, коли цього абсолютно неможливо уникнути з метою захисту життя.

В окремих випадках, службовці органів правопорядку повинні представитися такими і зробити чітке попередження про намір використати вогнепальну зброю, надаючи достатньо часу для виконання їх попередження, якщо тільки це не поставить службовців органів правопорядку під надмірну загрозу або призведе до виникнення ризику смерті або заподіяння серйозної шкоди іншим особам, або це буде очевидно недоречно або марно за обставин цієї ситуації.

Правила та норми про застосування вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку повинні включати керівні принципи, які: (а) визначають обставини, за яких службовці органів правопорядку уповноважені носити вогнепальну зброю та визначають види дозволеної вогнепальної зброї та спорядження; (b) забезпечують, щоб вогнепальна зброя застосовувалася лише за належних обставин і у такий спосіб, що знижує ризик непотрібної шкоди; (b) забороняють застосування таких видів вогнепальної зброї та спорядження, які завдають надмірні поранення або становлять надмірну загрозу; (d) регулюють контроль, зберігання і надання вогнепальної зброї, у тому числі процедури забезпечення того, щоб службовці органів правопорядку несли відповідальність за вогнепальну зброю та спорядження, видане їм; (e) встановлюють обов'язок зробити попередження, якщо це доцільно, коли вогнепальна зброя має бути застосована; (f) передбачають систему сповіщення про випадки застосування вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку при виконанні службових обов'язків [7].

Важливу групу міжнародних нормативно-правових актів утворюють: Загальна декларація прав людини (1948); Конвенція про захист прав людини і основних свобод (1950), ратифікована Верхо-

вною Радою України 17.07.1997; Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (1984), ратифікована Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 26.01.1987; Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (2002 року), ратифікований Верховною Радою України 21.07.2006; Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1987), ратифікована Верховною Радою України 24.01.1997; Європейські пенітенціарні правила (2006); Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (ООН, 1957 року); Конвенція про права дитини (1989); Конвенція про права інвалідів (2006); Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966), ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР 19.10.1973; Стандарти Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КЗК); Звід принципів захисту всіх осіб, затриманих чи ув'язнених у будь-якій формі (Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН від 9 грудня 1988 року); Основні принципи поводження з в'язнями (Резолюція 45/111 Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 року); Дванадцята загальна доповідь СРТ/Inf (2002)15 [8, с. 50-51].

Відзначаючи важливу роль поліції, представники відповідних міжнародних організацій та високопосадові співробітники поліції, незалежні експерти та представники неурядових організацій, що працюють у цій сфері розробляють документи рекомендаційного характеру. Зокрема, такими є Рекомендації з питань поліцейської діяльності в багатонаціональному суспільстві. У них закріплені загальні принципи які зводяться до того, що держави повинні прийняти політику, що чітко визнає важливість впливу поліцейської діяльності на міжнародні відносини. Вона повинна бути частиною більш широкомасштабної стратегії і програм, спрямованих на інтеграцію меншин на загальнодержавному

та місцевому рівнях. Вони також повинні координуватися з ширшими заходами підвищення професіоналізму поліції та якості надання нею послуг і забезпечення здійснення усієї поліцейської діяльності відповідно до міжнародних стандартів у галузі прав людини, у тому числі прав осіб, які належать до меншин. Держави повинні забезпечити розуміння поліцією, а також суспільством у цілому, включаючи меншини, її ролі в зміцненні гармонійних міжнародних відносин, а також переконатися у тому, що поліція має відповідні завдання і інструменти для виконання цієї ролі. Політичні лідери і керівництво поліції повинні публічно висловити підтримку такій ролі поліції та сприяти розумінню цієї ролі з боку громадськості. Державній владі та поліції в тісному співробітництві з представниками меншин необхідно розробити плани дій з реалізації цієї політики, а також забезпечити моніторинг їх виконання на регулярній основі [9, с. 5].

Дану групу доречно доповнити звідом про просування принципів демократичної поліцейської діяльності. Ідейним ініціатором створення і узагальнення науково-практичних розробок у питанні демократичної поліції є ОБСЄ. Нині організація робить усе можливе щоб створити умови для ефективної поліцейської діяльності, і одночасно прорахувати де вона може бути не дієвою. Основний акцент у цій діяльності робиться на обміні передовою поліцейською практикою з державами-учасницями, яка згодом об'єднується в ряді керівних документів такого характеру [10]. У Рекомендаціях які були розроблені на запит Комітету із громадянських свобод, юстиції та внутрішніх справ зокрема відзначається у необхідності підвищення довіри громадян до поліцейського – що є найбільш вагомою складовою діяльності поліції в демократичній державі, збору даних а також відкритого контролю громадян за діяльністю поліції; освіта поліцейських з прав людини; поступове впровадження ініціатив щодо розширення повноважень поліції; поєднання теорії та практики в роботі поліції; вироблення нових форм взаємодії і комунікації поліції з громадою для формування довіри до поліції [11, с. 58-60]. Михайло Д. Вятровський та Джек А. Голдстоун

у своїй праці зазначають, що «міжнародні поліцейські місії у постконфліктних і нестабільних державах були фрагментованими, специфічними та рідко зосереджувались на принципах демократичної поліцейської діяльності» [12]. Вважається, що у демократичних державах, відповідно до звітів, поліції необхідно надати достатні повноваження для виконання роботи, але обсяг цих повноважень не повинен ставити під загрозу добробут суспільства і громадян. При вирішенні цього завдання теорія та практика спирається на три важливі складові: законність, професіоналізм і підконтрольність. Наявність цих трьох умов обов'язкова для визнання демократичного характеру поліцейської організації, при цьому всі ці три поняття мають бути гармонізовані. «Професійна поведінка» та «відповідальність» підтримують «законність». У свою чергу «відповідальність» допомагає зробити поліцію «професійною». А «законність» обумовлює наявність у поліції широких повноважень.

Акти третьої групи, у більшій мірі вирішують комплекс питань і дають рекомендації, пов'язаних з постійною адаптацією поліцейських структур до соціальних процесів, що відбуваються у конкретних умовах місця і часу тієї чи іншої країни (регіону). На нашу думку адаптація у сфері поліцейської діяльності є багатоаспектною. В Україні вона охоплює: адаптацію функцій поліції до нових стандартів і пріоритетів, зумовлених змінами політичного курсу, зовнішньополітичної ситуації; адаптацію структури поліції до виконуваних нею функцій; адаптацію працівників поліції до професійної служби, нових критеріїв оцінки роботи, стресових та екстремальних навантажень; змін в усіх системах та підсистемах суспільства; постійних зв'язках і партнерстві поліції з інститутами громадянського суспільства. Вважаємо, що цей перелік може бути доповнений.

Висновок. Отже, аналіз сучасних загальноєвропейських стандартів організації роботи поліції показує, що нормативно-правові акти можна згрупувати у три групи. До першої групи, слід віднести нормативно-правові акти які визначають вимоги до кандидатів та організацію проходження служби поліцейських. Зокрема, етичні вимоги до поліцейських, його права

та обов'язки, умови проходження служби в поліції тощо. Це правові положення, що стосуються деталізації певних принципів закріплених у міжнародних актах обов'язкового характеру та є центральною частиною системи європейських стандартів поліцейської діяльності. Друга група, узагальнює акти які визначають стандарти роботи поліції. Вони стосуються захисту прав людини і основних свобод, заборону катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведіння і покарання, визначають принципи поведіння з в'язнями тощо. Третя група характеризує звіди науково-методологічного характеру, ініційовані органами Європейського Союзу, що є прямим відбиттям практичної реалізації поліцією своєї діяльності. Практика показує, що демократична поліція й демократичне суспільство існують у єдності. Демократична держава за своєю суттю є певним типом суспільної самоорганізації. Однак, варто задати питання – чи є наше суспільство демократичним? Чи готове воно до демократичної поліції? Базовими цінностями демократичного суспільства є правова культура, правова поведінка, свідомість, норми життя, утвердження і розвиток яких мають найбільше значення у демократичній державі. Якщо їх рівень дуже низький то демократична поліція не зможе справлятися зі своїми обов'язками і, – примус буде єдиним дієвим способом протидії антигромадській поведінці. У іншому випадку ж, така «м'яка» поліція постійно ризикує бути нефункціональною.

Не дивлячись на такі, суто суб'єктивні авторські роздуми, положення документів, що входять до третьої групи, можуть бути реалізовані в національній практиці України. Зокрема враховуючи те, що відповідно до ст. 1. Конституції України – Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава у Законі України «Про Національну поліцію» Розділ II «Принципи діяльності поліції» може бути доповнений двома важливими складовими як: професіоналізм і підконтрольність. Третя складова – законність, закріплена у ст.8 Закону. Загалом вважаючи, що не існує загальноприйнятого визначення демократичної поліції, у контексті сучасних умов, під демократичною полі-

цією у демократичній державі слід розуміти структуру яка у своїй діяльності втілює демократичні принципи напрацьовані досвідом демократичних країн з метою

захисту прав громадян і незахищених верств населення, має прозору управлінську структуру і прихильна принципам належного урядування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кіщенко С. Реформа системи органів внутрішніх справ: аналіз державних рішень. Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: https://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/17_11_reforma_mvs_s.pdf (дата звернення: 08.06.24).

2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення: 08.06.24).

3. Ігор Клименко розповів, які реформи чекають на МВС найближчим часом. 01.11.2023. Департамент комунікації МВС України. URL: <https://mvs.gov.ua/news/igor-klimenko-rozpoviv-iaki-reformi-sekaiut-na-mvs-naiblizcim-casom> (дата звернення: 08.06.24).

4. Кодекс поведінки службовців органів правопорядку (затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН № 34/169 від 17 грудня 1979 року). URL: https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/old/files/Criminal%20justice/PS_05__4_2_001.pdf (дата звернення: 08.06.24).

5. Європейський Кодекс поліцейської етики. Рекомендація (2001) 10, ухвалена Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 р. Та Пояснювальний меморандум. URL: https://hrea.org/wp-content/uploads/2021/02/Recommendation-Rec200110_European-Code-of-Police-Ethics_Ukrainian.pdf (дата звернення: 09.06.24).

6. Декларація про поліцію 1979. URL: https://constituanta.blogspot.com/2011/12/1979_24.html (дата звернення: 13.06.24).

7. Основоположні принципи застосування сили та вогнепальної зброї службовцями органів правопорядку¹ (прийняті восьмим Конгресом ООН з попередження злочинності та поводження з порушниками, Гавана, Куба, 27 серпня – 7 вересня 1990 року). URL: https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/old/files/Criminal%20justice/FileName_001.pdf (дата звернення: 10.06.24).

8. Методичні рекомендації щодо проведення моніторингового візиту національного превентивного механізму до ізолятора тимчасового тримання Національної поліції України. Віктор Чупров. Видавництво «К.І.С». Київ, 2019. 87 с.

9. Рекомендації з питань поліцейської діяльності в багатонаціональному суспільстві. Лютий 2006 р. Публікується та поширюється Верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/a/4/32236.pdf> (дата звернення: 08.06.24).

10. Democratic policing practices and guidelines. Organization for Security and Co-operation in Europe. URL: <https://www.osce.org/secretariat/107817> (дата звернення: 18.06.24).

11. Democratic Oversight of the Police. Emmanuel-Pierre GUITTET, Niovi VAVOULA, Anastassia TSOUKALA, Monika BAYLIS. Manuscript completed in May 2022. P.71. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/703590/IPOL_STU\(2022\)703590_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/703590/IPOL_STU(2022)703590_EN.pdf) (дата звернення: 22.06.24).

12. The Ballot and the Badge: Democratic Policing. Michael D. Wiatrowski, Jack A. Goldstone Journal of Democracy. Johns Hopkins University Press. Volume 21, Number 2, April 2010, pp. 79–92 10.1353/jod.0.0168. URL: <https://muse.jhu.edu/article/379579> (дата звернення: 23.06.24).